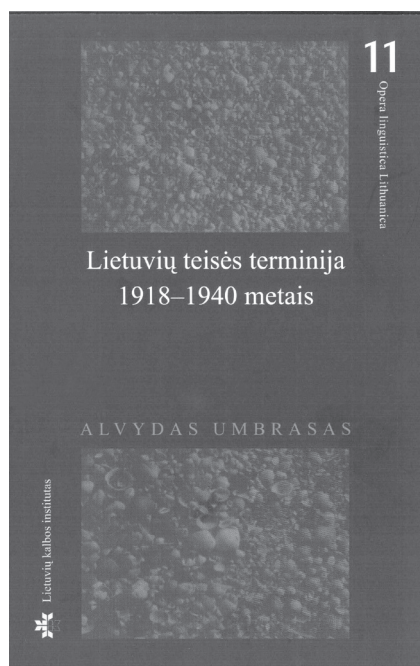

Alvydas Umbrasas
*LIETUVIŲ TEISĖS TERMINIJA
1918–1940 METAIS: PAGRINDINIŲ
KODEKSŲ TERMINAI*
Vilnius, 2010, 341 p.

DIANA ŠILOBRITAITĖ

Lietuvių kalbos institutas

2010 m. Lietuvių kalbos institutas išleido dr. Alvydo Umbraso knygą *Lietuvių teisės terminija 1918–1940 metais (pagrindinių kodeksų terminai)*. Jos pagrindas – A. Umbraso to paties pavadinimo disertacija, kuri buvo apginta 2005 metais. Aptariamojoje knygoje spausdinamo darbo tikslas – „lingvistiškai aprašyti 1918–1940 m. vartotos teisės terminijos raišką, nustatyti vyraujančius tipus“ (12).

Knygą sudaro įvadas, trys pagrindinės nagrinėjimo dalys, išvados, tiriamųjų šaltinių ir literatūros sąrašai. Pabaigoje duodama santrauka vokiečių kalba ir terminų rodyklė, kurioje pagal abėcėlę pateikiami monografijoje minimi teisės terminai.

Įvade nurodomas darbo objektas, tikslas, apibūdinama tiriamoji medžiaga, tiriamojo laikotarpio teisės terminijos padėtis ir apžvelgiami šaltiniai.

Pirmojoje iš pagrindinių nagrinėjimo dalių *Teisės terminų skirstymas pagal teisės šakas* aptariama teisės sistemos samprata ir teisės termino santykis su teisės šaka. Šioje dalyje teisės terminai skirstomi pagal šakas:

civilinės teisės, baudžiamosios teisės, proceso teisės, bendruosius teisės, finansų teisės, administracinės teisės, teismo medicinos, darbo teisės, konstitucinės (valstybinės) teisės, prekybos teisės, kriminalistikos, tarptautinės teisės ir kt.

Antrojoje iš nagrinėjimo dalių *Teisės terminų raiška* terminai nagrinėjami pagal dėmenų skaičių, jų santykį, struktūrą, kilmę, darybą ir kt.

Vienažodžiai terminai, kurių rasta apie 1500, aptariami kilmės ir darybos aspektais. Pagal kilmę vienažodžiai terminai skirstomi į savos ir svetimos kilmės terminus. Savos kilmės terminų skyrelyje nagrinėjami terminizuoti paprastieji žodžiai, terminizuoti ir naujieji dariniai ir sudaiktavardėję terminai. Svetimos kilmės terminai skirstomi į skolinius, vertinius ir hibridus. Autorius pastebėjo, kad „terminų, kurie šiandienos akimis būtų laikomi neteiktinomis svetimybėmis, kodeksuose vartojama vos keletas“ (267).

Analizuodamas sudėtinius teisės terminus, knygos autorius išskiria dvižodžius, trižodžius ir daugiažodžius terminus. Dvižodžiai terminai (beveik 3100) nagrinėjami raiškos ir kilmės atžvilgiais, aptariamas jų sinonimiškumas ir variantiškumas. Trižodžiai teisės terminai (netoli 900) smulkiau skirstomi į terminus su prielinksniais ir terminus su trimis savarankiškais žodžiais. Daugiažodžiai terminai sudaryti iš keturių, penkių ir daugiau dėmenų. Anot autoriaus, „šie terminai struktūros atžvilgiu yra gana įvairūs, tačiau dėmenų gramatinės raiškos atžvilgiu panašūs į jau aptartus anksčiau (dvižodžius ir trižodžius – D. Š.), todėl darbe smulkiai nenagrinėjami“ (211).

Trečiojoje iš pagrindinių nagrinėjimo dalių *Kodeksų terminijos skirtybės* lyginama kodeksų vertimų terminija. Knygos pratarinėje rašoma, kad šioje dalyje „Daugiau dėmesio skiriama svarbiausiems – baudžiamajam ir civiliniam – kodeksams. Šiek tiek kalbama ir apie vertimų autorystės, jų santykio problemas“ (10).

Baigiamajame knygos skyriuje pateikiamos išvados, kuriose autorius rašo, kad „1918–1940 m. yra labai svarbus laikotarpis teisės terminijos istorijoje, nes tik paskelbus Nepriklausomybę lietuvių kalba pradėta vartoti teisės dokumentuose“ (265), nors ir „Nepriklausomybės pabaigoje teisės terminija dar nebuvo nusistovėjusi, dalis terminų turėjo sinonimų ar variantų. Viena iš svarbesnių to priežasčių buvo aprobuotų terminų trūkumas“ (270).

A. Umbraso knyga yra labai naudinga ir terminologams, ir analizuojamosios srities specialistams – teisininkams, nes, anot autoriaus, „1918–1940 teisės terminija kalbininkų specialiai nėra tirta, nėra didesnių ir šiuolaikinės teisės terminijos tyrimų, išskyrus vieną kitą straipsnelį daugiausia kalbos kultūros atžvilgiu“ (9).

Gauta 2010-12-20

Diana Šilobraitė
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas dianas@lki.lt